

NORMATIVNA KONTROLA IZ PRETEKLOSTI V PRIHODNOST: ALI SE SEDANJOST ODLOČA ZA MEDNARODNO SODELOVANJE?*

Zlata Dimec

Izvirni znanstveni članek
UDK 025.342

Izvleček

Načrti za prenos obstoječe normativne kontrole iz klasične listkovne oblike v računalniško je tudi v Sloveniji priložnost za razmišljanje o konceptu kataloga nasploh. V računalniško obliko lahko resda samo prenesemo obstoječi model, kar je prikazano v nadgraditvi provizoričnega sistema kazalk v formatu COMARC in do neke mere nesporno smiselno. Obenem pa je to tudi prilika za odločitve, ki lahko bistveno vplivajo na bodočo zasnovo kataloga v mednarodnem merilu. Gre predvsem za opuščanje lokalne oz. nacionalne prakse in odpiranje mednarodnemu sodelovanju (tudi) na področju normative. Vsak narod naj bi bil odgovoren za izdelavo normativne datoteke za svoje avtorje, v medsebojnem dialogu pa bi reševali probleme, ki se bodo pojavljali pri njihovi izmenjavi in uporabi, tudi s pomočjo računalniške tehnologije.

Ključne besede: normativna kontrola, katalogizacija, računalniški katalog, mednarodno sodelovanje

* *Prispevek je bil objavljen v publikaciji »Zbornik razprav: 10 let Oddelka za bibliotekarstvo: 1987-1997«. Ponatis je dovolil nosilec avtorske pravice, t.j. Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.*

DIMEC, Zlata: Authority control from the past to the future: is the present agreeing on international cooperation. Knjižnica, Ljubljana, 46(2002)3, 91-104

Abstract

Slovenian plans for transferring the existing card authority file into an automated one may serve as a starting point to rethink the concept of the catalogue in general. The existing model can be transferred into a computer file based on the temporary references established within the block 9— of the COMARC format. At the same time, decisions for future concept of a catalogue in and international environment can be at least foreseen. Abandoning the local (i.e. national) practice would open the door to the international cooperation in the authority field. Each nation should take responsibility for establishing authority control for its authors. Problems appearing while exchanging these files and adapting them to local uses may then be resolved, with help of the computer technology, in a mutual dialogue

Key words: authority control, cataloguing, computer catalogue, international cooperation

1 Uvod

Knjižnični katalog naj omogoča pregled nad gradivom knjižnice in je organiziran glede na svojo funkcijo, ki izvira iz določenih uporabnikovih potreb, ki so se oblikovale v naslednje zahteve:

- ali knjižnica ima publikacijo z določenim naslovom in določenega avtorja,
- katera dela nekega avtorja so v knjižnici,
- katere izdaje tega dela,
- ali knjižnica ima publikacijo z določeno vsebino.

Zadnjo nalogo rešujeta sistematski ali stvarni katalog, pač glede na to, ali to vsebino izrazimo s predmetno oznako v naravnem jeziku ali v obliki kode po določenem klasifikacijskem sistemu. Prve tri naloge pa opravlja abecedni imenski katalog in so našteje na samem začetku pariških načel (7). Da ne pozabimo: pariška konferenca in kasnejši projekti ISBD so poskušali na mednarodnem nivoju pohenotiti obdelavo knjižničnega gradiva, da bi omogočili univerzalno dostopnost do publikacij.

V Sloveniji smo na začetku priprav za vzpostavitev normativne kontrole v okviru sistema COBISS. Izhajamo iz dosedanje prakse normativne kontrole v klasični obliki, izkušenj pri oblikovanju bibliografske baze v formatu COMARC in mednarodnih usmeritev na tem področju. Kaj to za nas pomeni?

2 Normativna kontrola

Izraz normativna kontrola se je začel intenzivneje pojavljati šele z uvedbo računalniške obdelave knjižničnega gradiva, čeprav je funkcija normativne kontrole v bistvu enaka v vseh oblikah kataloga in tudi računalniška izvedba izhaja iz klasične. Združuje dva postopka:

1. določanje enotno oblikovanih elementov, po katerih je katalog organiziran in po katerih v katalogu iščemo,
ter
2. njihovo povezavo z vsemi alternativnimi oblikami teh elementov.

Pod 1. točko lahko na hitro pregledamo, kateri so elementi, pri katerih je normativna kontrola možna oz. celo nujna. Ti elementi se lahko pojavljajo tako v abecednem imenskem (razen točke č) kot v abecednem stvarnem katalogu, pač glede na svojo vlogo subjekta (npr. avtorja) ali objekta (vsebine dela):

- a) imena oseb
- b) imena korporacij in zemljepisna imena
- c) naslovi del in zbirsk
- č) tematske predmetne oznake

Za vse je značilno, da se lahko pojavljajo v različnih oblikah v publikacijah oz. da jih tudi sami lahko različno oblikujemo ali poimenujemo, mi pa želimo različna poimenovanja med sabo povezati. S tem so seveda tesno povezani pravilniki za katalogizacijo, ki predpisujejo način oblikovanja enotne značnice, se pa pri tem med sabo bistveno razlikujejo - več o tem pri mednarodnem sodelovanju.

Ugotovili smo, da različni katalogi in različna okolja obe funkciji rešujejo na različne načine in v tem prispevku naj bi prikazali dvoje:

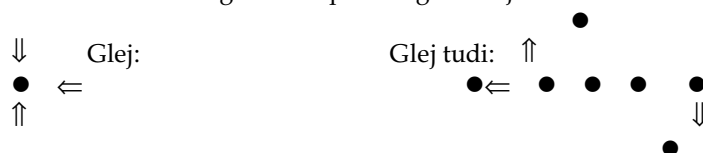
1. kako deluje normativna kontrola v listkovnem katalogu v primerjavi z računalniškim;
in
2. kako naj bi normativna kontrola zaživela v mednarodnem okolju.

Omejili se bomo na normativno kontrolo individualnih avtorjev.

3 Ustroj kataloga

Abecedni imenski katalog v klasični, listkovni obliki je urejen po imenih avtorjev in/ali naslovih publikacij. Katalog sestavljajo glavni in dodatni vpisi, kazalke in vodilke. Glavni in dodatni vpisi so bibliografski zapisi: podajajo informacije o publikacijah - glavni vpisi v popolni obliki, dodatni pa lahko v skrajšani. Kazalke in vodilke pa imajo drugo funkcijo: so smerokazi, ki uporabnika napotijo, naj išče na določenem mestu. Kazalke (Glej:) z različnih oblik, ki se pojavljajo na posameznih publikacijah, usmerjajo na eno samo mesto v katalogu, kjer se pod enotno značnico zbirajo bibliografski zapisi. Vodilke (Glej tudi:) pa usmerjajo z ene oblike, pod katero sicer tudi najdemo bibliografske informacije, še na druge oblike, pod katerimi ravno tako najdemo podatke o publikacijah. Če ponazorimo:

KAZALKE: ● - bibliografski zapisi istega avtorja VODILKE:

4 Pravila za katalogizacijo in pojem enotne značnice

Za elemente, po katerih je katalog urejen in po katerih iščemo, je predvidena enotna oblika, t. i. **enotna značnica**. V abecednem imenskem katalogu je to lahko:

- avtorjevo ime, pri katerem določimo **enotno osebno oz. korporativno značnico**;
- določeno delo kot intelektualna oz. umetniška stvaritev, ki jo identificira **enotni naslov**.

Ker smo se vnaprej omenili na imena individualnih avtorjev, poglejmo ustrezna pravila: enotna značnica je praviloma ime, pod katerim avtor največkrat objavlja svoja dela. To je lahko pravo ime, modificirano pravo ime (spremeni se samo osebno ime v manj uradno obliko, npr. Alojz postane Lojze) ali izmišljeno ime (psevdonim) itd. - in seveda ne smemo pozabiti na spremembe imen oz. priimkov iz različni razlogov, npr. ob poroki. Dovolj možnosti, da nam že en sam avtor z nekaj več nagnjenja k tovrstnim spremembam povzroča težave, saj se zlahka zgodi, da enega avtorja vodimo pod različnimi oblikami, ne da bi za to vedeli. Po

drugi strani se seveda enako zlahka zgodi, da dva ali celo več avtorjev z enakim imenom vodimo kot enega samega.

V katalogu pa naj bi vsa dela enega avtorja našli na enem mestu, kar pomeni pod enotno značnico za tega avtorja. Po tej zahtevi bi morali v katalogu pričakovati samo kazalke, saj so vodilke v nasprotju z zgornjo zahtevo, ker razpršijo bibliografske podatke istega avtorja na več mest v katalogu. Vendar že pariška načela dopuščajo odstopanje od tega pravila celo pri individualnih avtorjih, kadar je posebna oblika imena povezana s posebno skupino njegovih del (resda v obliki dodatnih vpisov, kar pa pomeni bistveno več obremenitve za listkovni katalog). Primer za to so avtorji, ki npr. strokovno literaturo objavljajo pod svojim pravim imenom, leposlovje pa pod psevdonimom. Seveda imamo tudi obratne primere, ko npr. dva avtorja objavljata pod skupnim psevdonimom. Pri korporativnih avtorjih pa tudi po pravilniku Eve Verone (11, dalje PPIAK) sploh uporabljamo različne značnice za isto korporacijo, če ta spremeni ime. Take značnice med seboj povezujemo z vodilkami.

Če povzamemo: ali od kataloga pričakujemo, da nam bo prikazal seznam realnih oseb ("državljanov"), ki so tudi avtorji, ali pa seznam avtorskih entitet? Prvi princip je do vzpostavitve enotnega vzajemnega kataloga uporabljala Slovenska bibliografija (ki ni uporabljala enakih načel kot katalog), drugi način je bližji angloameriškem okolju, saj so mu angloameriška pravila AACR2 (3) na široko odprla vrata. Nam seveda v vsakem primeru ostaja problem vzpostavitve normativne kontrole in zdaj se vračamo k pregledu za to funkcijo uporabljenih tehnik.

5 Kazalke in vodilke

Najpreprostejša in še vedno izjemno učinkovita je uporaba kazalk in vodilk v listkovni obliki. Kadar se v publikaciji pojavi oblika avtorjevega imena, ki ni enaka obliki enotne značnice, za to drugačno obliko naredimo kazalko in jo vložimo na ustrezno mesto v katalogu. Pri korporacijah večkrat pridejo v poštev vodilke, ki nas opozarjajo, da najdemo dela te ustanove tudi pod njenim drugačnim imenom. Rekli smo, da je to v določenih primerih možno tudi pri individualnih avtorjih, vendar tega zaenkrat še nismo uporabljali. Zato se z vodilkami v tem prispevku ne bomo ukvarjali.

Poglejmo si primer slovenskega avtorja Franceta Bevka, ki je določeno število svojih del v obdobju med obema vojnama objavil pod psevdonimi. Enotna značnica je seveda njegovo pravo ime, saj je psevdonime uporabljal v določenem obdobju iz političnih razlogov in to npr. za naslednja dela:

Tone Čemažar: Bridka ljubezen in drugi spisi
Burkež gospoda Viterga

Vano Esar: Veseli god

Jože Jeram: Zastava v vetru

Pavle Sedmak: Kaplan Martin Čedermac

France Seljak: Kamnarjev Jurij

Rešitev je seveda enostavna, saj z enotno značnico nimamo velikih problemov: za vsakega od teh imen bomo naredili kazalko, publikacije pa uvrstili pod enotno značnico. V listkovnem katalogu bodo tako po abecedi razporejena vsa imena, ki jih je uporabljal ta avtor, kar bo videti takole:

< kazalka

● bibliografski zapis

<	SELJAK, France : BEVK, France	
<	SEDMAK, Pavle : BEVK, France	
<	JERAM, Jože : BEVK, France	
<	CESAR, Vano : BEVK, France	
<	ČEMAŽAR, Tone : BEVK, France	
	BEVK, France Zastava v vetru / Jože Jeram	●
	BEVK, France Veseli god / Vano Esar	●
	BEVK, France Kaplan Martin Čedermac / Pavle Sedmak ...	●
	BEVK, France Kamnarjev Jurij / France Seljak	●
	BEVK, France Burkež gospoda Viterga / Tone Čemažar	●
	BEVK, France Bridka ljubezen in drugi spisi / Tone Čemažar	●

Tako dobimo vsa dela enega avtorja na istem mestu pod enotno značnico, na vseh stranpoteh (iskanje pod psevdonimom) pa čakajo ustrezni prometni znaki, ki nas pripeljejo na glavno cesto.

Vendar, vprašajmo se: kaj pa, če nas zanima, katere psevdonime vse je Bevk uporabljal, poznamo pa recimo samo najbolj znanega, *Pavle Sedmak*. Če znamo brati bibliografski opis, bomo to seveda lahko razbrali iz posameznih zapisov (navedba odgovornosti), vendar je to precej dolgotrajen in neudoben način. Res morda ni osnovna naloga kataloga, da nam daje to informacijo. Res pa je tudi, da nam tak zapis na enem mestu povzame enotno značnico in vse alternativne oblike ter nudi za nekatere uporabnike zanimivo informacijo; omogoči preverjanje, ali smo vzpostavili vse potrebne kazalke v katalogu; in tudi lahko bistveno olajša pripravo normativne datoteke v računalniški obliki. Pravilnik E. Verone tak pregled tudi predvideva kot koristen pripomoček, vendar ga izrecno ne zahteva (PPIAK I, čl. 86).

6 Računalniški katalog

Zdaj pa je čas, da pogledamo na rešitev tega problema z vidika računalniške obdelave, na primeru zapisov v slovenskem vzajemnem katalogu (COBIB). Hitro ugotovimo, da imamo v tej bazi samo eno vrsto zapisov, in to so bibliografski: zapisi s podatki o publikaciji (●). Kazalke (<) se sicer provizorično rešujejo v okviru bloka 9–, kar pa pomeni, da jih je treba ponavljati v vsakem bibliografskem zapisu, kar je v primerjavi z listkovno obliko seveda izjemno neracionalno in kot bomo videli, tudi neučinkovito. Vendar zaenkrat edino na tak način lahko delno rešujemo povezovanje različnih oblik imena za posameznega avtorja. Poglejmo zgornje primere v formatu COMARC (samo najnujnejše elemente):

1.	2.
2000 \$aBridka ljubezen in drugi spisi	2000 \$aBurkež gospoda Viterga
\$fTone Čemažar	\$fTone Čemažar
700 1\$aBevk	700 1\$aBevk
\$bFrance	\$bFrance
900 5\$aČemažar	900 5\$aČemažar
\$bTone	\$bTone
3.	4.
2000 \$aKaplan Martin Čedermac	2000 \$aKamnarjev Jurij
\$fPavle Sedmak	\$fFrance Seljak
700 1\$aBevk	700 1\$aBevk
\$bFrance	\$bFrance

900 5\$aSedmak \$bPavle	900 5\$aSeljak \$bFrance
5.	6.
2000 \$aVeseli god \$fVano Esar	2000 \$aZastava v vetru \$aJože Jeram
700 1\$aBevk \$bFrance	700 1\$aBevk \$bFrance
900 5\$aEsar \$bVano	900 5\$aJeram \$bJože

Blok 7— in blok 9— sta pri iskanju izenačena, kar omogoča iskanje zapisov direktno po teh t. i. kazalkah. Tako imenovanih zato, ker hitro vidimo, da funkcionirajo drugače kot tiste v listkovni obliki. Prvič, najdejo nam direktno in samo bibliografski zapis, v katerem se pojavi ta oblika za avtorja, in drugič, ne opozori in/ali ne najde vseh zapisov z enotno značnico. Poglejmo primer:

Iskanje *AU=Čemažar, Tone* nam bo dalo dva zadetka - zapisa 1. in 2. , v katerih se ta kazalka pojavlja. To bi nam zadoščalo, če bi želeli samo dela, ki jih je Bevk objavil s tem psevdonimom, nikakor pa ne prikaže vseh Bevkovih del, prav tako nismo deležni opozorila, da bi morali za vsa dela tega avtorja iskati pod *AU=Bevk, France*.

7 Normativna baza

Za bolj sofisticirano rešitev potrebujemo namesto dosedanjega bloka 9—posebno, normativno bazo, v kateri se bodo oblikovali zapisi, ki bodo vsebovali obliko enotne značnice, povezane z vsemi alternativnimi oblikami, zapis pa bo povezan z značnicami v bibliografski bazi. Tudi normativno bazo bodo sestavljali zapisi, oblikovani po formatu UNIMARC, le da bo to tokrat UNIMARC/Authorities (9) oz. UNIMARC/Normativni podatki (10), za potrebe v okviru COBIB dopolnjen oz. spremenjen v COMARC/A.

Kot smo videli iz primera, tipične kazalke na listku sestavljata pravzaprav samo dva elementa: nepravna značnica in enotna značnica, z ustreznim povezovalnim elementom, ki nakazuje odnos med njima. Čim omenimo MARC format, pa se nam upravičeno zazdi, da je ne bomo tako poceni odnesli. Izkaže se, da gre bolj za našo (okleščeno) dosedanja prakso, saj priporočila IFLA *Guidelines for Authority and Reference Entries - GARE* (6) predvidevajo veliko več možnih elementov in obširnejše tovrstne zapise. Kot smo že omenili, pa tudi Pravilnik E. Verone tako rabo vsaj nakazuje. Možne so namreč obširnejše opombe o avtorju samem, o

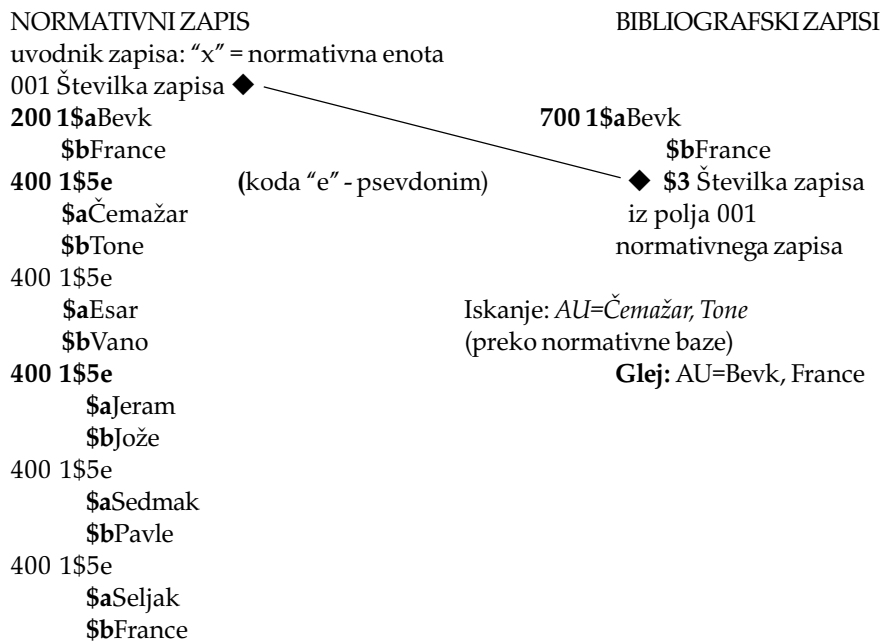
imenih, ki jih uporablja recimo za določeno vrsto del, o spremembah imena korporacij v določenih obdobjih itd. Ko se tega zavemo, lahko sprejmemo tudi dejstvo, da ima tudi UNIMARC/A 10 blokov, s polji 0– do 9–, da je torej strukturiran podobno kot UNIMARC/B in da bo oblikovanje normativnega zapisa lahko trajalo enako dolgo ali še dlje kot oblikovanje bibliografskega. Seveda pa pričakujemo tudi več koristi, zato si samo na hitro oglejmo strukturo zapisa:

- 0– Blok za identifikacijo (številka zapisa itd.)
- 1– Blok kodiranih podatkov (npr. koda za uporabljena pravila, status vzpostavljene značnice, jezik katalogizacije itd.)
- 2– Blok za enotne značnice, npr.:
 - 200 Značnice za osebna imena
 - 210 Značnice za korporacije
 - 230 Značnice za enotni naslov
 - 250 Značnice za predmetne oznake
- 3– Opombe
- 4– Blok za kazalke, npr.
 - 400 Kazalke za osebna imena
 - 410 Kazalke za korporacije
 - 430 Kazalke za enotni naslov
 - 450 Kazalke za predmetne oznake
- 5– Blok za vodilke, npr.
 - 500 Vodilke za osebna imena
 - 510 Vodilke za korporacije
 - 530 Vodilke za enotni naslov
 - 550 Vodilke za predmetne oznake
- 6– Blok za klasifikacijo (klasifikacija, ki se nanaša na značnico v bloku 2–)
- 7– Blok za povezovanje (pri enakovredni rabi dveh jezikov in/ali pisav)
- 8– Blok o virih podatkov
- 9– Blok za nacionalno uporabo

Struktura formata nam omogoča, da poleg enostavnih kazalk in vodilk ponudimo več informacij tako uporabniku kot tudi kolegu knjižničarju, predvsem s citiranjem virov, ki smo jih pregledali, ko smo se odločali za značnico. Kolikokrat se nam namreč zgodi, da smo se z nekim avtorjem ukvarjali nekaj dni, prebrskali kup priročnikov in se nazadnje le odločili za enotno značnico. Čez nekaj časa pa naš kolega naleti na istega avtorja, ne pozna razlogov za našo odločitev in ponovi ves zamudni postopek, morda najde še kak drug priročnik in se celo odloči za drugačno značnico. Če obstaja podatek o pregledanih virih, pa se vsaj delno izognemo ponavljanju istega dela.

In še najpomembnejše: blok 2– v normativni bazi mora biti povezan z ustreznim blokom v bibliografski bazi. Najbolj enostaven je primer za osebne avtorja: polje 200 v normativni bazi mora biti povezano s poljem 600 ali 70– v bibliograf-

ski bazi. Da, tudi s poljem 600, saj veljajo ista pravila za oblikovanje imen, ki se pojavljajo kot predmetne oznake. Polje 210 se bo torej povezovalo s polji 71- in s poljem 601, polje 230 pa tako s poljem 500 kot s 605. Povezovanje poteka preko podpolja \$3 v bibliografski bazi. Poglejmo si naš primer:

Tak način nam prihrani pisanje kazalk v bibliografske zapise in omogoča avtomatsko spreminjanje vseh značnic v bibliografski bazi, če se odločimo za spremembo v normativni.

Sicer pa lahko ugotovimo, da je model avtomatizirane normativne kontrole pravzaprav še vedno samo izvedba pravil in priporočil, ki so se razvila v času listkovnega kataloga. Za nas bo večji problem predstavljala implementacija vseh priporočil GARE (številnejše opombe, pregledni zapisi, navajanje virov) za izboljšanje informativnosti baze, kar pomeni veliko več časa za te namene, kot pa sama izvedba v računalniški obliki. Seveda lahko vprašanje zastavimo drugače, bolj globalno: ali je smiselno računalniško kontrolo zastaviti na modelu listkovne, torej samo prenesti na drug medij, ki nam sam po sebi morda ponuja boljše in enostavnejše rešitve? Vendar je to vprašanje, ki enako zadeva bibliografsko bazo in dejstvo je, da je trenutno očitno še vedno najbolj enostavno (ne pa nujno zelo učinkovito) izhajati iz preizkušenega listkovnega modela. Računalniška obdelava sama po sebi namreč še ne spreminja osnovnih načel delovanja kataloga in dokler oz. če se ta paradigma ne spremeni, nam samo močnejše orodje ne bo bistveno izboljšalo obstoječega koncepta. Pohvalno je, da je IFLA na to temo

že začela z delom: študija o funkcionalnih zahtevah za bibliografske zapise (5) je zajela široko problematiko in njeni rezultati bodo gotovo izhodišče za ključne spremembe na tem področju.

8 Mednarodno sodelovanje - razlogi za različno prakso

Omenili smo že, da so tako pariška načela kot ISBD postavili temelje za mednarodno izmenjavo. Osnovna ideja je, da bi vsako okolje, npr. država obdelalo svojo nacionalno produkcijo (funkcija narodne bibliografije) in pri tem upoštevalo mednarodna priporočila, ti zapisi pa bi bili na voljo za izmenjavo. Ideja se je prijela predvsem na področju bibliografskih zapisov, saj je ISBD očitno za vse dovolj sprejemljiv standard. Čisto drugače pa se stvari razvijajo na področju normative, torej spet značnic (osebnih, korporativnih itd.). Pri izmenjavi bibliografskih zapisov se značnice marsikje spreminjajo, da se vklopijo v siceršnji koncept. Za to je nekaj razlogov:

Značnica je element, ki se uporabnika najbolj tiče, saj mora po njej v katalogu iskati. To pomeni, da mora poznati koncept kataloga in če se spet osredotočimo na individualne avtorje, poznati mora obliko enotne značnice. Uporabnik pričakuje, da bo avtorja našel v obliki, ki se v določenem okolju najbolj uporablja. Ta oblika pa se v angleško govorečem okolju lahko bistveno razlikuje od tiste v kitajsko govorečem - tako po obliki kot po pisavi. Oba uporabnika pa se lahko čutita del dovolj velikega števila ljudi, ki naj se ne bi podrejal zahtevam nekega imaginarnega mednarodnega povezovanja in bo ime papeža Janeza Pavla II iskal pod sebi najbližjo obliko (v angleščini John Paul II, za kitajsko obliko se pa opravičujem) in ne v latinski, kot jo pridno po mednarodnih priporočilih uporabljamo pri nas? Seveda, slovenski uporabnik nima zaledja polovice človeštva, poleg tega smo menda bolj razgledani in prisiljeni poznati več tujih jezikov - torej smo iz več razlogov bolj odprti za mednarodno poenotenje.

Seveda pa ima tudi naša kooperativnost svoje meje. Ali od uporabnika zahtevamo, da ruske avtorje v katalogu išče v cirilici? Tako kruti morda res nismo (pa morda ne toliko iz skrbi zanj, ampak zaradi težav z razvrščanjem različnih pisav v istem zaporedju), vendar pa so značnice za ruske avtorje v transliterirani (iz obzirnosti in obupa, predvsem pa zaradi pomanjkanja časa in prostora samo omenjam problem različnih transliteracij) in ne v transkribirani obliki. Kar po domače pomeni, da bo uporabnik lahko odšel prepričan, da knjižnica ne premore nobene Jeseninove knjige, če ga kazalka ne bo opozorila, da mora iskati pod *Esenin* ... Kdaj pa lahko kazalko zahtevamo oz. pričakujemo? Če knjižnica ima pub-

likacijo, v kateri se pojavi tudi oblika *Jesenin*. Torej bi pravzaprav morali že predvideti uporabnikov način iskanja, da bi mu ga lahko čimbolj olajšali.

Kljub temu pa imajo tudi značnice elemente, ki se po pravilih pišejo v jeziku bibliografske ustanove. To je npr. dopnilo k značnici, pri Janezu Pavlu oznaka "papež". Torej tudi če bi vsi brez težav sprejeli latinsko obliko imena, še vedno ostaja to dopnilo, ki bi se v različnih okoljih glasilo drugače. Mislim sicer, da bi se dalo tudi to dopnilo pisati v jeziku ostalega dela značnice, saj potem kazalke v jeziku ustanove lahko vsebujejo tudi ta element.

Vendar pa za različno oblikovanje značnic obstaja še nek drug razlog. Vedno me je zanimalo, zakaj Angleži in Američani tako radi v značnicah uporabljajo kratice imen, pri nas pa večinoma prisegamo na izpisane oblike. Spomnimo se še enkrat osnovnega pravila: značnica postane tista oblika, ki jo avtor v izdajah svojih del največkrat uporablja, in to v izdajah v izvornem jeziku (!, gl. Verona I, čl. 85). Vendar pa seveda vse knjižnice nimajo iste zaloge publikacij določenega avtorja, sploh pa ne vedno v izvorniku. V angleškem okolju je namreč precej razširjena navada, da so avtorji v publikacijah navedeni samo s kraticami imen(a). Pri nas te navade ni in tudi imena tujih avtorjev smo v prevodih večinoma izpisovali v polni obliki. Tako se je oblika istega imena pri nas pojavljala v drugačni obliki kot v izvorniku in ker izvornikov tudi ni bilo (vedno), smo pač uporabili tisto obliko, ki smo jo največkrat videli. Ne vem, če ta razlaga čisto drži, prepričana pa sem, da je le nekaj na tem. Zanimiv je pravzaprav paradoks: pri nas smo se vedno trudili avtorjeve začetnice razrešiti, Angleži oz. Američani pa so sicer upoštevali videz predloge, so se pa marsikdaj zaradi lažjega razpoznavanja odločili v oklepaju dodati izpisano ime. K temu se načelno bolj nagiba britanska varianta angloameriških pravil. Značnica za Davida Herberta Lawrencea je torej lahko:

Lawrence, D. H. (David Herbert)	- angleška različica
Lawrence, D. H.	- ameriška različica
Lawrence, David Herbert	- slovenska različica

Po drugi strani se dogaja, da je za nekatere avtorje iz različnih razlogov možnih več oblik značnic in se knjižnice lahko različno odločajo. Primer za to so avtorji na prehodu iz srednjega v novi vek, ko so se priimki šele začeli oblikovati. Tako smo v Narodni in univerzitetni knjižnici Danteja dolga leta vodili pod značnico *Dante Alighieri*, dokler nismo v italijanski bibliografiji odkrili, da oni uporabljajo invertirano obliko (*Alighieri, Dante*).

9 Korak naprej ali stagnacija?

In zdaj se konec koncev le vprašajmo: zakaj želimo kar vsi počez biti pametni za vse in zakaj res ne uresničimo predlagane delitve dela? Vsak narod naj vzpostavi normativno kontrolo za svoje avtorje in se temu delu temeljito posveti. Za tuje avtorje pa naj sprejme obliko iz nacionalnih bibliografij oz. ustreznih normativnih datotek in poskuša vse težave, ki pri tem nastajajo, reševati s možnostmi, ki jih ponuja računalniška obdelava (tu se lahko izkaže koristnost tega orodja).

Izvedba tega koncepta seveda ni enostavna in pomenila bo vsaj na videz neuskalajene značnice v katalogu oz. bibliografiji. Vendar se na tem področju stvari v mednarodnem okolju premikajo in pri IFLA UBC programu je bila ustanovljena ustrezna delovna skupina. Tuji avtorji se bodo po tem konceptu tudi v naši nacionalni bibliografiji (prevodi v slovenščino) začeli pojavljati v drugačni obliki kot doslej in te razlike bodo gotovo za marsikoga moteče. Pojavljali se bodo avtorji, ki si jih lasti več držav/okolij in vsako bo opravičevalo oz. zahtevalo svojo odločitev kot edino pravilno itd. Ti pomisleki in bojazni so morda že prehitevanje, vzpostavitev normativne kontrole v računalniški obliki za slovenske avtorje pa je prvi korak, ki nas bo marsičesa naučil. Vendar se, kot pravi nek pregovor, tudi na dolgo potovanje odpraviš s prvim korakom -- in cilj je takoj bliže.

Literatura

1. Abecedni imenski katalog. - Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1947
2. Abecedni imenski katalog. - Nova izd. - Ljubljana : NUK, 1967
3. Anglo-American cataloguing rules. - 2nd ed, 1988 revision. - Ottawa : Canadian Library Association ; London : Library Association Publishing ; Chicago : American Library Association, 1988.
4. Bourdon, Françoise: International cooperation in the field of authority data : an analytical study with recommendations. - München [etc.] : K. G. Saur, 1993
5. Functional requirements for bibliographic records. - Frankfurt am Main : IFLA UBC, 1996
6. Guidelines for authority and reference entries. - London : IFLA, 1984
7. Načela, sprejeta na mednarodni konferenci o katalogizacijskih načelih v Parizu oktobra 1961. - Knjižnica 5, št. 1/4 (1961), str. 110-117
8. Priročnik za UNIMARC. - Ljubljana : NUK, 1992

9. UNIMARC/Authorities : universal format for authorities. - München [etc.] : K. G. Saur, 1991
10. UNIMARC/Normativni podatki. - Maribor : IZUM, 1994
11. Verona, E.: Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. - Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986.
Dio 1: Odrednice in redalice
Dio 2: Kataložni opis
12. Willer, Mirna: UNIMARC u teoriji i praksi. - Rijeka : Benja, 1996